

Категорія справи № 331/3298/20: Цивільні справи (з 01.01.2019); Справи позовного провадження; Справи у спорах про захист немайнових прав фізичних осіб, з них; про захист честі, гідності та ділової репутації, з них:.

Надіслано судом: не визначено. Зареєстровано: 27.01.2022. Оприлюднено: 28.01.2022.

Дата набрання законної сили: 19.01.2022

Номер судового провадження: 61-16503св21

Верховний
Суд

Постанова

Іменем України

19 січня 2022 року

м. Київ

справа № 331/3298/20

провадження № 61-16503св21

Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду:

головуючого - Луспеника Д. Д.

суддів: Воробйової І. А., Коломісць Г. В., Лідовця Р. А. (суддя-доповідач), Черняк Ю. В.,

учасники справи:

позивач - ОСОБА_1 ,

відповідач - ОСОБА_2 ,

розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу ОСОБА_2 , яка подана його представником - адвокатом Бондарем Іллею Михайловичем, на рішення Жовтневого районного суду м. Запоріжжя від 31 травня 2021 року у складі судді Жукової О. Є. та постанову Запорізького апеляційного суду від 23 вересня 2021 року у складі колегії суддів: Кухаря С. В., Крилової О. В., Полякова О. З.,

ВСТАНОВИВ:

1. Описова частина

Короткий зміст позовних вимог

У вересні 2020 року ОСОБА_1 звернувся до суду з позовом до

ОСОБА_2 про захист честі, гідності, ділової репутації,

відшкодування моральної шкоди.

Позовна заява мотивована тим, що у ІНФОРМАЦІЯ_4 на сайті <https://gvozdi.zp.ua> про нього була розповсюджена серед необмеженого кола читачів недостовірна та негативна інформація. Автором інформації зазначений ОСОБА_2 . А саме, за посиланням ІНФОРМАЦІЯ_1 була розміщена інтернет-публікація та відео інтерв'ю під назвою *(мовою оригіналу)* « ІНФОРМАЦІЯ_2 (відео)» з ОСОБА_5 , в якому повідомлялося, що він є прихильником дружби з Росією.

Вважав, що інформація про його обвинувачення у тому, що він є прихильником дружби з Російською Федерацією - державою-агресором, що анексувала в Україні Крим, підтримує війну на Донбасі, об'єктивно є негативною інформацією, несумісною із поняттям честі, гідності та хорошої, позитивної ділової репутації.

Ураховуючи наведене, ОСОБА_1 просив суд:

- визнати недостовірною та такою, що порушує його особисті немайнові права розповсюджену за посиланням ІНФОРМАЦІЯ_1 інформацію: *(мовою оригіналу)* «ІНФОРМАЦІЯ_3 »;

- зобов'язати відповідача протягом 01 (одного) місяця з дня набрання законної сили рішенням суду у справі спростувати наступну інформацію: *(мовою оригіналу)* « ІНФОРМАЦІЯ_3 », шляхом опублікування в мережі Інтернет на веб-сайті <https://gvozdi.zp.ua> резолютивної частини рішення суду у даній справі під заголовком «Спростування»;

- зобов'язати відповідача протягом 1 (одного) місяця з дня набрання законної сили рішенням суду у справі вилучити з відео, розміщеного на веб-сторінці ІНФОРМАЦІЯ_1 слова: *(мовою оригіналу)* « ІНФОРМАЦІЯ_3 »;

- заборонити відповідачу розповсюджувати будь-яким чином (по телебаченню, в пресі, по радіо, в мережі Інтернет, у зовнішній рекламі, в місцях публічного розповсюдження інформацію, в інтерв'ю, в розмовах з будь-якими особами тощо) інформацію наступного об'єктивного змісту: « ОСОБА_1 є прихильником дружби з Росією»;

- стягнути з ОСОБА_2 на його користь 100 000 грн у рахунок відшкодування моральної шкоди.

Короткий зміст рішення суду першої інстанції

Рішенням Жовтневого районного суду м. Запоріжжя від 31 травня 2021 року позов ОСОБА_1 задоволено частково.

Визнано недостовірною та такою, що порушує особисті немайнові права ОСОБА_1 розповсюджену за посиланням ІНФОРМАЦІЯ_1 інформацію: (мовою оригіналу) «ІНФОРМАЦІЯ_3».

Зобов'язано ОСОБА_2 протягом одного місяця з дня набрання законної сили рішенням суду у вказаній справі спростувати наступну інформацію: (мовою оригіналу) «ІНФОРМАЦІЯ_3 » шляхом опублікування у мережі Інтернет на веб-сайті <https://gvozdi.zp.ua> резолютивної частини рішення суду у справі під заголовком «Спростування».

Спростування повинно мати посилання на рішення суду, дату його винесення. Спростування не повинно містити зауважень, заперечень, коментарів, глумлень, думок будь-кого.

Зобов'язано ОСОБА_2 протягом одного місяця з дня набрання законної сили рішенням суду у справі вилучити з відео, розміщеного на веб-сторінці ІНФОРМАЦІЯ_1 слова: (мовою оригіналу) « ІНФОРМАЦІЯ_3».

Заборонено ОСОБА_2 розповсюджувати будь-яким чином (на телебаченні, у пресі, по радіо, у мережі Інтернет, у зовнішній рекламі, у місцях публічного розповсюдження інформацію, в інтерв'ю, у розмовах з будь-якими особами, тощо) інформацію наступного об'єктивного змісту: ОСОБА_1 є прихильником дружби з Росією.

Стягнуто з ОСОБА_2 на користь ОСОБА_1 відшкодування моральної шкоди у розмірі 10 000 грн.

У задоволенні решти позовних вимог відмовлено.

Стягнуто з ОСОБА_2 на користь ОСОБА_1 судовий збір у розмірі 3 883,60 грн; витрати з оплати експертизи у розмірі 17 651,52 грн; витрати на оплату послуг з отримання довідки щодо відомостей про власника веб-сайту, експертного висновку за результатами проведеної фіксації та дослідження змісту веб-сторінки, її дублікатів у розмірі 5 280 грн; витрати на правову допомогу у розмірі 29 520 грн.

Рішення суду першої інстанції мотивовано тим, що зміст поширеної відповідачем інформації щодо позивача у її системному зв'язку з фактичними обставинами, вказує на наявність підстав для задоволення позову в частині визнання недостовірною та такою, що порушує особисті немайнові права ОСОБА_1 розповсюджену інформацію. Розмір моральної шкоди, що є співмірним шкоді завданій позивачу становить 10 000 грн.

Короткий зміст судового рішення суду апеляційної інстанції

Постановою Запорізького апеляційного суду від 23 вересня 2021 року, прийнятою у порядку спрощеного позовного провадження без повідомлення учасників справи, апеляційну скаргу ОСОБА_2 задоволено частково.

Рішення Жовтневого районного суду м. Запоріжжя від 31 травня 2021 року в частині вирішення позовних вимог щодо заборони ОСОБА_2 розповсюджувати будь-яким чином (на телебаченні, у пресі, по радіо, у мережі Інтернет, у зовнішній рекламі, у місцях публічного розповсюдження інформації, в інтерв'ю, у розмовах з будь-якими особами, тощо) інформацію наступного об'єктивного змісту: ОСОБА_1 є прихильником дружби з Росією та розподілу судових витрат скасовано та ухвалено в цій частині нове судове рішення.

У задоволенні позовних вимог щодо заборони ОСОБА_2 розповсюджувати будь-яким чином (на телебаченні, у пресі, по радіо, у мережі Інтернет, у зовнішній рекламі, в місцях публічного розповсюдження інформацію, в інтерв'ю, у розмовах з будь-якими особами, тощо) інформацію наступного об'єктивного змісту: ОСОБА_1 є прихильником дружби з Росією відмовлено.

Стягнуто з ОСОБА_2 на користь ОСОБА_1 судовий збір у розмірі 3 153 грн; витрати з оплати експертизи у розмірі 8 825,76 грн; витрати на оплату послуг з отримання довідки щодо відомостей про власника веб-сайту, експертного висновку за результатами проведеної фіксації та дослідження змісту веб-сторінки, його дублікатів у розмірі 2 640 грн; витрати на правову допомогу у розмірі 18 000 грн, а усього - 32 618,76 грн.

В іншій частині рішення суду першої інстанції залишено без змін.

Апеляційний суд вважав доведеним і не спростованим факт того, що у ІНФОРМАЦІЯ_4 на сайті <https://gvozdi.zp.ua> була розповсюджена серед необмеженого кола читачів недостовірна та негативна інформація про ОСОБА_1 . Відповідач не довів суду, що вказана інформація відносно особи позивача є достовірною. Виходячи з зазначеної інтернет-публікації та відео інтерв'ю, вона містить фактичні судження: що саме позивач є прихильником дружби з Росією.

Розповсюдження зазначеної інформації за своєю формою та змістом не є критикою, межа якої щодо публічної особи є ширшою, характер використання мовно-стилістичних засобів спірного висловлення поширений не у формі оціночних суджень, а у формі фактичних тверджень (ствердні висловлення).

Щодо позовних вимог у частині заборони ОСОБА_2 розповсюджувати будь-яким чином (по телебаченню, в пресі, по радіо, в мережі Інтернет, у зовнішній рекламі, в місцях публічного розповсюдження інформації, в інтерв'ю, в розмовах з будь-якими особами тощо) інформацію наступного об'єктивного змісту: ОСОБА_1 є прихильником дружби з Росією, то колегія суддів апеляційного суду у цій частині з висновками суду першої інстанції не погодилася, виходячи з того, що вимога заборонити відповідачу вчиняти певні дії в майбутньому не може бути задоволена, оскільки захисту підлягає тільки порушене право.

Короткий зміст вимог касаційної скарги

У касаційній скарзі, поданій у жовтні 2021 року до Верховного Суду, представник ОСОБА_2 - адвокат Бондар І. М., посилаючись на неправильне застосування судами норм матеріального права та порушення норм процесуального права, просить рішення Жовтневого районного суду м. Запоріжжя від 31 травня 2021 року та постанову Запорізького апеляційного суду від 23 вересня 2021 року частині задоволених позовних вимог скасувати та направити справу на новий розгляд до суду першої інстанції.

Аргументи учасників справи

Доводи особи, яка подала касаційну скаргу

Касаційна скарга мотивована, зокрема, тим, що, суд апеляційної інстанції помилково розглянув цю справу в порядку спрощеного позовного провадження без виклику сторін, оскільки позивачем було заявлено чотири вимоги немайнового характеру, а частиною першою

статті 369 ЦПК України визначено, що без виклику учасників справи в апеляційному суді можливий розгляд справ виключно з вимогами майнового характеру, ціна позову яких є меншою за сто розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб.

Доводи особи, яка подала відзив на касаційну скаргу

У грудні 2021 року представник ОСОБА_1 - адвокат Пономарьова В. М., подала до Верховного Суду відзив на касаційну скаргу, в якому вказує, що її доводи є безпідставними, не спростовуються правильність висновків судів попередніх інстанцій і не впливають на законність та обґрунтованість їх судових рішень, тому просить залишити касаційну скаргу без задоволення, а оскаржувані судові рішення - без змін.

Надходження касаційної скарги до суду касаційної інстанції

Ухвалою судді Верховного Суду від 09 листопада 2021 року відкрито провадження у справі та витребувано матеріали справи із суду першої інстанції.

23 листопада 2021 року матеріали справи надійшли до Верховного Суду.

Ухвалою Верховного Суду від 16 грудня 2021 року справу призначено до розгляду.

2. Мотивувальна частина

Позиція Верховного Суду

Підстави касаційного оскарження судового рішення визначені у частині другій статті 389 ЦПК України.

Підставою касаційного оскарження зазначених судових рішень ОСОБА_2 вказує неправильне застосування судами норм матеріального та порушення норм процесуального права, а саме застосування судами попередніх інстанцій норм права без урахування висновку щодо застосування норм права у подібних правовідносинах, викладеного у постановках Верховного Суду від 14 лютого 2018 року у справі № 646/1266/16-ц, від 27 березня 2019 року у справі № 344/16715/15-ц, від 03 квітня 2019 року у справі № 127/24530/16-ц, від 22 травня 2019 року у справі № 757/22307/17, від 29 жовтня 2019 року у справі № 201/10512/16-ц, від 15 квітня 2020 року у справі № 199/3939/18-ц, від 27 травня 2020 року у справі № 201/10512/16-ц, від 09 червня 2020 року у справі № 466/9758/16-ц та від 11 червня 2020 року у справі № 821/227/17, що передбачено пунктом 1 частини другої статті 389 ЦПК України.

Також підставою касаційного оскарження судових рішень заявник вказує неправильне застосування судами норм права за відсутності висновку Верховного Суду щодо питання застосування норм матеріального права у подібних правовідносинах, а саме положень статей 85, 100 ЦПК України щодо подання електронних доказів та належності, допустимості скрін-шотів веб-сторінок у якості доказу (пункт 3 частини другої статті 389 ЦПК України).

Крім того, ОСОБА_2 вказує на порушення судом апеляційної інстанції норм процесуального права, що унеможливило встановлення фактичних обставин, які мають значення для правильного вирішення справи, оскільки апеляційний суд розглянув у порядку спрощеного позовного провадження справу, що підлягала розгляду за правилами загального позовного провадження (пункт 4 частини другої статті 389 ЦПК України).

Касаційна скарга представника ОСОБА_2 - адвоката Бондаря І. М., підлягає частковому задоволенню.

Мотиви, з яких виходить Верховний Суд, та застосовані норми права

Відповідно до частини першої статті 402 ЦПК України у суді касаційної інстанції скарга розглядається за правилами розгляду справи судом першої інстанції в порядку спрощеного позовного провадження без повідомлення учасників справи з урахуванням статті 400 цього Кодексу.

Відповідно до частин першої, другої та п'ятої статті 263 ЦПК України судові рішення повинно ґрунтуватися на засадах верховенства права, бути законним і обґрунтованим.

Законним є рішення, ухвалене судом відповідно до норм матеріального права із дотриманням норм процесуального права.

Обґрунтованим є рішення, ухвалене на підставі повно і всебічно з'ясованих обставин, на які сторони посилаються як на підставу своїх вимог і заперечень, підтверджених тими доказами, які були досліджені в судовому засіданні.

Оскаржуване судові рішення суду апеляційної інстанції ухвалено з порушенням норм процесуального права, які є обов'язковою підставою для скасування судового рішення.

Згідно з пунктом 8 частини другої статті 129 Конституції України основними засадами судочинства є забезпечення права на апеляційний перегляд справи та у визначених законом випадках - на касаційне оскарження судового рішення.

За змістом частини першої статті 16 ЦК України кожна особа має право звернутися до суду за захистом свого особистого немайнового або майнового права та інтересу.

Відповідно до частин першої, другої та п'ятої статті 12 ЦПК України цивільне судочинство здійснюється на засадах змагальності сторін. Учасники справи мають рівні права щодо здійснення всіх процесуальних прав та обов'язків, передбачених законом. Суд, зберігаючи об'єктивність і неупередженість: керує ходом судового процесу; сприяє врегулюванню спору шляхом досягнення угоди між сторонами; роз'яснює у випадку необхідності учасникам судового процесу їхні процесуальні права та обов'язки, наслідки вчинення або невчинення процесуальних дій; сприяє учасникам судового процесу в реалізації ними прав, передбачених цим Кодексом; запобігає зловживанню учасниками судового процесу їхніми правами та вживає заходів для виконання ними їхніх обов'язків.

Статтею 43 ЦПК України передбачено, що особи, які беруть участь у справі, мають право, зокрема, брати участь у судових засіданнях, подавати свої доводи, міркування щодо питань, які виникають під час судового розгляду, і заперечення проти клопотань, доводів і міркувань інших осіб.

Ухвалою Запорізького апеляційного суду від 29 червня 2021 року цю справу було призначено до розгляду в суді апеляційної інстанції в порядку спрощеного позовного провадження без повідомлення учасників справи та без проведення судового засідання.

Відповідно до частини тринадцятої статті 7 ЦПК України розгляд справи здійснюється в порядку письмового провадження за наявними у справі матеріалами, якщо цим Кодексом не передбачено повідомлення учасників справи. У такому випадку судові засідання не проводяться.

У частині третій статті 368 ЦПК України передбачено, що розгляд справ у суді апеляційної інстанції здійснюється в судовому засіданні з повідомленням учасників справи, крім випадків, передбачених статтею 369 цього Кодексу.

Відповідно до частини першої статті 369 України апеляційні скарги на рішення суду у справах з ціною позову менше ста розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб, крім тих, які не підлягають розгляду в порядку спрощеного позовного провадження, розглядаються судом апеляційної інстанції без повідомлення учасників справи.

Положення частини першої статті 369 ЦПК України щодо письмового провадження за наявними у справі матеріалами можуть бути застосовані судами апеляційної інстанції лише у випадку, якщо позивачем заявлені виключно вимоги майнового характеру і розмір ціни позову менше ста розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб, крім тих, які не підлягають розгляду в порядку спрощеного позовного провадження. Якщо ж у справі наявні вимоги немайнового характеру, то розгляд такої справи у суді апеляційної інстанції здійснюється в судовому засіданні з повідомленням учасників справи.

Аналогічні правові висновки неодноразово викладалися Верховним Судом, зокрема: у постанові від 16 червня 2021 року у справі № 204/9551/18 (провадження № 61-11394св20), у постанові від 26 травня 2021 року у справі № 391/35/19 (провадження № 61-7814св20), у постанові від 15 вересня 2021 року у справі № 185/871/18 (провадження № 61-22392св19).

Відповідно до частини четвертої статті 263 ЦПК України при виборі і застосуванні норми права до спірних правовідносин суд враховує висновки щодо застосування відповідних норм права, викладені в постановях Верховного Суду.

У справі, що переглядається, позивач окрім позовної вимоги про відшкодування моральної шкоди пред'явив позовні вимоги немайнового характеру (про визнання недостовірною та такою, що порушує його особисті немайнові права розповсюджену інформацію та про зобов'язання вчинити певні дії).

За таких обставин апеляційний суд зробив помилковий висновок про можливість розгляду цієї справи в спрощеному позовному провадженні без проведення судового засідання та повідомлення учасників справи (письмовому провадженні).

Зазначене позбавило сторін мати розумну можливість представляти свої інтереси як учасників справи в умовах, які передбачені процесуальним законодавством, зокрема в умовах відкритого та публічного судового розгляду. Вказане, у свою чергу, перешкодило сторонам належним чином користуватися передбаченими статтею 43 ЦПК України процесуальними правами.

Європейський суд з прав людини зауважив, що право на публічний розгляд, передбачене пунктом 1 статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод має на увазі право на «усне слухання». Право на публічний судовий розгляд становить фундаментальний принцип (*TRUDOV v. RUSSIA*, № 43330/09, § 25, 27, ЄСПЛ, від 13 грудня 2011 року).

Відповідно до пункту 5 частини першої статті 411 ЦПК України судові рішення підлягають обов'язковому скасуванню з направленням справи на новий розгляд, якщо справу розглянуто за відсутності будь-кого з учасників справи, належним чином не повідомлених про дату, час і місце судового засідання, якщо такий учасник справи обґрунтовує свою касаційну скаргу такою підставою.

Згідно з пунктом 2 частини третьої статті 411 ЦПК України підставою для скасування судового рішення та направлення справи на новий розгляд є також порушення норм процесуального права, що унеможливило встановлення фактичних обставин, які мають значення для правильного вирішення справи, якщо, зокрема, суд розглянув у порядку спрощеного позовного провадження справу, що підлягала розгляду за правилами загального позовного провадження.

Оскільки ОСОБА_2 обґрунтовує свою касаційну скаргу, зокрема, тим, що апеляційний суд помилково розглянув справу в порядку спрощеного позовного провадження без виклику сторін, не повідомивши сторін про розгляд справи та ця обставина підтверджується матеріалами справи, то оскаржувана постанова апеляційного суду підлягає обов'язковому скасуванню з направленням справи на новий розгляд до суду апеляційної інстанції.

Щодо судових витрат

Розподіл судових витрат не здійснюється, оскільки Верховний Суд направляє справу на новий розгляд, не ухвалюючи судового рішення по суті спору.

Керуючись статтями 400, 402, 409, 411, 416, 419 ЦПК України, Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду

ПОСТАНОВИВ:

Касаційну скаргу ОСОБА_2, яка подана його представником - адвокатом Бондарем Іллею Михайловичем - задовольнити частково.

Постанову Запорізького апеляційного суду від 23 вересня 2021 року скасувати, а справу передати на новий розгляд до суду апеляційної інстанції.

Постанова суду касаційної інстанції набирає законної сили з моменту її прийняття, є остаточною і оскарженню не підлягає.

Головуючий Судді: Д. Д. Луспеник І. А. Воробйова Г. В. Коломієць Р. А. Лідовець Ю. В. Черняк